

Kuva: Antero Aaltonen

Eurooppalainen liikuntapolitiikka – onko sitä?

Mikä on EU:n rooli liikuntapolitiikassa, ja olisiko Suomella mahdollisuuksia hyötyä siitä enemmän? Eurobarometri 2022:n mukaan suomalaiset ovat edelleen alueen ahkerimpia liikkujia, mutta on toinen juttu, mitä on lukujen takana.

EUROOPAN UNIONI ON iso koneisto, jolla on paljon valtaa, monissa asioissa ohi kansallisen lainsäädännön. Arjen tasolla voi silti kysyä, onko olemassa EU:n liikuntapolitiikkaa, vai onko se vain yleisluontoisen julkilausuma.

Pohjanmaan Liikunta ja Urheilu ry:n EU-asioihin perehtynyt erityisasiantuntija **Timo Hämäläinen** kertoo, että liikunta-asiat ovat osa EU:n laajempaa urheilu- ja terveyspolitiikkaa: niillä pyritään edistämään kansalaisten hyvinvointia, fyysistä aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä.

– Liikunta ja urheilu on vaikutukseltaan vain murunen isoissa EU-pöydissä, mutta virallisen aseman se sai vuonna 2009 voimaan tulleen Lissabonin sopimuksen kautta. Tämä sopimus on mahdollistanut esim. Erasmus+Sport -ohjelman perustamisen, joka aloitti toimintansa vuonna 2014, Hämäläinen sanoo.

Eli kyllä eurooppalainen liikuntapolitiikka olemassa on, mutta EU-tasolla ei ole siinä lainsäädännöllistä valtaa.

– EU tukee ja koordinoi toimia, jotka lisäävät liikunnan ja urheilun merkitystä yhteiskunnassa. Lainsäädäntövalta on jäsenvaltioilla, eikä komissio voi pakottaa jäsenvaltioita päättämään jotakin. EU voi ainoastaan suositella ja kannustaa linjauksissa, eli liikunnan ja urheilun tilanne poikkeaa tässä esimerkiksi ympäristösuojelusta tai maaseutupolitiikasta, Hämäläinen tiivistää.

Suomen Liikunnan Alueet ry:n pääsihteeri **Heidi Pekola** ehti vaikuttaa Brysselissä yhteensä 12 vuotta, josta reilut viisi vuotta varajohtajana Euroopan olympiakomiteoiden EU-toimistossa. Aiemmin hän työskenteli lähes seitsemän vuotta liikuntapoliittisena johtajana eurooppalaisten urheilujärjestöjen ENGSO:ssa, liikuntaa ja urheilua ruohonjuuritasolla edistävässä järjestössä.

Hän korostaa, että Lissabonin sopimuksen tuoma muutos, jonka mukaan liikunta- ja urheiluasioille on oikeusperusta EU-tasolla, mahdollisti esimerkiksi sen, että Erasmus+ -rahoitusohjelmasta tuetaan myös suoraan

urheilualaa ja liikunnan ja urheilun hankkeita. Aiemmin tämä ei ollut mahdollista.

– Eli myös liikunta- ja urheiluhankkeille itsessään on suoraan EU-rahoitusta tarjolla. Lisäksi esimerkiksi Euroopan urheiluviikko (23.–30.9.) on ollut tärkeä aloite. Samoin terveysliikunnan suositukset ja eri päätelmät – muun muassa urheilijoiden kaksoisura – joista EU:n urheiluministerit ovat päättäneet, ovat eri jäsenmaissa kehittäneet myös kansallista liikuntapolitiikkaa, Pekkola sanoo.

”Edelleen höyhensarjaa”

Oma kysymyksensä on, onko mahdollista tai tarpeellista tavoitella yleiseurooppalaista liikuntapolitiikkaa – ja jos on, millaista sen tulisi olla.

– Kun EU-lainsäädäntö kuitenkin vaikuttaa liikuntaan ja urheiluun monella tavalla, kuten kilpailulainsäädännössä Bosman-siirtosäännön ja jalkapallon Superliigan tapauksessa sekä ympäristölainsäädännössä, liikunnan ja urheilun asemaa olisi hyvä ainakin vahvistaa EU:ssa, Timo Hämäläinen arvioi.

Hän myöntää, että vaikka asema on vankistunut Lissabonin sopimuksen myötä, EU:ssa liikunnan ja urheilun alue on yhä ”höyhensarjaa”.

– Liikunta- ja urheilutoimijoilla on omia keskeisiä teemoja, joiden edistäminen on koettu tärkeäksi. Viime aikoi-

na esille on noussut esimerkiksi eurooppalaisen urheilumallin ja urheilun integriteetin puolustaminen.

Heidi Pekkolan mukaan on muistettava, että myös Euroopan neuvosto on tärkeä elin yleiseurooppalaisen liikuntapolitiikan kannalta.

– Euroopan neuvostolla on yleissopimuksia esimerkiksi antidopingista, katsomoturvallisuudesta ja kilpailumanipulaation vastaisesta taistelusta, jotka myös Suomi on ratifioinut. Ne tuovat yhteen viranomaiset, urheilujärjestöt, kilpailujen järjestäjät ja muut tahot taistelemaan näitä ilmiöitä vastaan, tai niiden puolesta.

Miten eri kansallisuudet liikkuvat?

Suomella on perinteisesti ehkä vähän omahyväinenkin käsitys urheilullisesta, terveestä, reippaasta ja paljon liikkuvasta kansasta. Toinen asia on, vastaako se enää todellisuutta.

Timo Hämäläisen mukaan EU:n liikunta ja urheilupolitiikassa HEPA (Health-enhancing Physical Activity) eli kunto- ja terveysliikunta on yksi keskeinen käsite.

– Kuitenkin EU-maissa yhteiskunnalliset olot, toimintakulttuurit ja rakenteet eroavat toisistaan, samoin myös kunto- ja terveysliikuntakäsitteet. Mutta yhteistä kaikille EU-maille on, että lähes kaikki lapset ja aikuiset toteuttavat fyysisistä aktiivisuutta liian vähän omassa arjessaan ja että keinoille saada lisää liikettä on tarve. Eri kohderyhmille ja

EU:n liikuntaa ja urheilua koskevia linjauksia

PERUSSOPIMUKSISSA EI ENNEN vuotta 2009 annettu EU:lle toimivaltaa liikunnassa ja urheilussa. Lissabonin sopimus teki urheilusta EU:n toimivaltaan kuuluvan alan. Sopimuksen kuudennen artiklan e-alakohdan mukaan EU voi tukea tai täydentää jäsenvaltioiden toimia urheilun alalla.

Lissabonin sopimuksen 165 artiklan 1 kohdan mukaan ”*Unioni myötävaikuttaa Euroopan urheilun edistämiseen ottaen huomioon sen erityispiirteet, vapaaehtoisuuteen perustuvat rakenteet sekä yhteiskunnallisen ja kasvatuksellisen tehtävän*”. Artiklan 2 kohdan perusteella unionin toiminnalla pyritään ”*kehittämään urheilun eurooppalaista ulottuvuutta edistämällä urheilukilpailujen rehellisyyttä ja avoimuutta sekä urheilusta vastaavien järjestöjen välistä yhteistyötä samoin kuin suojelemalla urheilijoiden, erityisesti kaikkein nuorimpien urheilijoiden, fyysistä ja henkistä koskemattomuutta*”.

EU voi tukea urheilualaa rakenteellisesti Erasmus+-ohjelmasta sekä edustaa jäsenvaltioita kansainvälisissä yhteyksissä ja suhteissa EU:n ulkopuolisiin maihin. EU:n urheiluministerit tapaavat koulutus-, nuoriso-, kulttuuri- ja urheiluneuvoston kokouksissa.

Komission vuonna 2007 hyväksymä valkoinen kirja käsittelee mm. urheilun yhteiskunnallista roolia, kansanterveyden edistämistä liikunnan avulla, vapaaehtoistoiminnan tukemista, urheilun taloudellisen ulottuvuuden ja pelaajien vapaan liikkuvuuden laajentamista, dopingin, lahjonnan ja rahanpesun torjuntaa ja mediaoikeuksien valvontaa.

Ensimmäinen EU:n urheilualan työsuunnitelma valmistui vuonna 2011. Vuosiksi 2021–2024 laaditun suunnitelman yhtenä painopisteenä on luoda liikuntamahdollisuuksia kaikenikäisille. EU pyrkii lisäksi kasvattamaan naisten osuutta valmennus- ja johtotehtävissä, edistämään tasavertaisia

edellytyksiä urheilla ja lisäämään uutisointia naisten urheilukilpailuista. Painopisteisiin kuuluu myös ”vihreän kehityksen urheilu”.

Euroopan parlamentissa liikunta- ja urheilupolitiikka kuuluu kulttuuri- ja koulutusvaliokunnalle (CULT). Parlamentti antoi vuonna 2012 päätöslauselman urheilun eurooppalaisesta ulottuvuudesta, mikä pohjusti tietä Euroopan urheilun teemaviikolle. Parlamentti on käsitellyt päätöslauselmissaan myös sukupuolten tasa-arvoa, urheilun roolia rasismien torjunnassa ja urheilun merkitystä sosiaalisessa ja kulttuurien välisessä vuoropuhelussa paikallisen väestön sekä turvapaikanhakijoiden välillä.

Parlamentti on pyrkinyt torjumaan sopupelejä ja lahjontaa urheilussa antamalla asiasta päätöslauselman maaliskuussa 2013. Kesäkuussa 2015 parlamentti hyväksyi FIFA:n korkean tason korruptiotapauksia koskevan lauselman ja helmikuussa 2017 päätöslauselman ”*Yhtenäistetty lähestymistapa urheilupolitiikkaan: hyvä hallinto, saavutettavuus ja rehellisyys*”.

Marraskuussa 2021 hyväksytty päätöslauselma ”*EU:n urheilupolitiikka: arviointi ja mahdolliset etenemistavat*” suosittelee lisäämään rahoitusta ruohonjuuritasolla, säätelemään pelaajasiirtoja paremmin, edistämään samapalkkaisuutta ja naisten näkyvyyttä urheilussa, huolehtimaan paremmin lasten suojelusta ja lisäämään koulun liikuntatuntien määrää. Marraskuussa 2022 annettu päätöslauselma toteaa e-urheilun ja tavanomaisen urheilun olevan eri aloja. Komissiota kehoitetaan laatimaan peruskirja eurooppalaisten arvojen edistämiseksi e-urheilukilpailuissa.

JOUKO KOKKONEN

tilanteisiin voivat toimia erilaiset tavat, mutta usein toisten ideoista voi saada hyviä toimintamalleja, hän pohtii.

Komissio kyllä seuraa ja tutkii tilannetta. Eurobarometri 2022:n mukaan suomalaiset ovat edelleen koko Euroopan aktiivisimpia liikkujia. Vastanneista suomalaisista 71 prosenttia kertoo, että he liikkuvat vähintään kerran viikossa. Alin taso on Portugalilla, jossa 73 prosenttia vastaajista ei koskaan liiku vapaaehtoisesti.

– Kertooko tämä sitten sitä, että suomalaiset tiedostavat liikkumisen tarpeen paremmin? Kyllä Suomessa liikutaan vapaa-aikana jonkin verran, mutta kaikki tietävät, että kerta viikossa ei riitä vielä mihinkään, puhumattakaan arjen yleisen aktiivisuustason laskusta, Hämäläinen kommentoi.

Heidi Pekkolan mukaan mielenkiintoista on, ettei monissa kielissä ole varsinaisesti liikunta-sanaa niin selkeänä kuin suomessa.

– Pohjoismaissa terveystilanteeseen on kuitenkin kiinnitetty pitkään huomiota ja ylipäätään tietoisuus liikkumisen ja liikunnan tärkeydestä osana hyvinvointia on keskeisempi rooli suomalaisille kuin esimerkiksi eteläeurooppalaisille, hän arvioi.

Barometrin tuloksia tarkastellessa kannattaa Pekkolan mukaan ottaa huomioon, että suomalaiset edelleen harrastavat liikuntaa järjestetysti. Barometri ottaa huomioon harrastamisen kerran viikossa, mutta samalla arkiliikunta ja työtyliikkuminen ovat ratkaisevasti vähentynyt.

Suomi voisi olla aktiivisempi

Suomalaisten vaikuttamistoimintaa EU:n suuntaan on osin aiheellisesti kritisoitu passiivisuudesta ja jälkijättöisyydestä: ei osata, haluta tai ymmärretä olla läsnä ennen kuin esityksiä valmistellaan virallisesti, tai ne ovat siirtymässä äänestykseen. Tuolloin on paljon vaikeampaa saada läpi muutoksia, kansallisesti tärkeitä lisäyksiä tai poikkeamia. Voisivatko suomalaiset liikuntapäätäjät, -järjestöt ja -yhteisöt tehdä enemmän yhteistyötä EU-tason kanssa, ja mitä se hyödyttäisi?

– Ehdottomasti voisimme olla aktiivisempia. Suorana hyötynä näkisin rahoitusmahdollisuudet EU-rahoitteisten projektien kautta, varsinkin nyt, kun liikuntaa ja urheilua uhkaavat kansallisesti isot leikkaukset. On ollut hienoa nähdä, että muutamat järjestöt, kuten SUL ja Paralympiakomitea ovat lähteneet aktiivisesti mukaan Erasmus+-projekteihin. Toisaalta näen nykyisen työni kautta, että liikunnan aluejärjestöjen osaaminen aluekehitys- maaseutu- ja Euroopan sosiaalirahaston käytössä on huippuluokkaa, Heidi Pekkola sanoo.

Aluejärjestöjen kautta saadaan tärkeää rahoitusta alueellisesti ja paikallisesti liikunnan ja urheilun kokonaiskonseptin käyttöön, mitä esimerkiksi valtakunnalliset toimijat eivät aina voi edes hakea.

– Lisäksi aktiivinen osallistuminen EU-projekteihin ja -liikuntapolitiikkaan on oiva keino oppia muista maista, vaihtaa hyviä käytänteitä sekä kehittää kansainvälisiä verkostoja. Sitä kautta voi rakentaa myös vaikutusvaltaa eurooppalaisissa ja kansainvälisissä kattojärjestöissä, Pekkola kommentoi.

Timo Hämäläinen mukaan olisi tärkeää, että liikuntapäätäjät pystyisivät vaikuttamaan EU-politiikkaohjelmiin siten, että liikunnan merkitys ja toimenpiteet tunnustetaan niissä. Tämä voi avata tulevilla ohjelmakausilla merkittäviä lisärahoitusmahdollisuuksia.

– Suomalaiset eivät toki yksin pysty ihmeisiin, mutta yhdessä eri liikuntatoimijoiden ja nykypäätäjien kanssa kansainvälisellä yhteistyöllä (ministeriö, europarlamentti, komissio) asioihin voi pitkäjänteisesti vaikuttaa, Timo Hämäläinen sanoo.

Hämäläinen muistuttaa, että EU:n tulevan eli vuodesta 2028 alkavan ohjelmakauden valmistelut ovat jo käynnistyneet.

– Ensi vuonna käynnistyy isommin myös kansallinen valmistelu, eli nyt olisi hyvä aika aloittaa vaikuttaminen.

Pekkola vahvistaa, että kaikessa EU-tason ”lobbaamisessa” on tärkeää, että ollaan ajoissa liikkeellä, läsnä ja verkostot ovat kunnossa.

– Tässä liikunta ja urheilu ei välttämättä ole aina ollut hereillä, mutta molemmat entiset työpaikkani (ENGSO ja Euroopan Olympiakomiteoiden EU-toimisto) ovat olleet keskeisessä roolissa aktivoimaan ja lisäämään ymmärrystä esimerkiksi olympialiikkeessä aiheen tärkeydestä. EOC EU -toimistolla on esimerkiksi yli 30 partneria (KOK, kv. ja eurooppalaisia lajiliittoja ja kansallisia Olympiakomiteoita), joille monitoroidaan ja välitetään koko ajan tietoa EU-politiikasta ja päätöksenteosta.

Pekkola mukaan haasteena on usein se, että liikuntaan ja urheiluun vaikuttavat kokonaisuudet tulevat kokonaan toisilta politiikan aloilta eikä niitä valmistelevilla virkahenkilöillä ole tietoa liikunnan ja urheilun erityispiirteistä lainsäädännön vaikutuksista koko kenttään.

– Siksikin näissä on tärkeää päästä tarpeeksi ajoissa vaikuttamaan.

Mikä on huippu-urheilun rooli?

Huippu-urheilussa mennään kansallisten tunnuksien alla. Vaikka niiden merkitys on vähentynyt, ne ovat silti olemassa – ja vaikuttavat Suomessa olevan yhä tärkeitä, hyvässä ja pahassa.

Timo Hämäläinen sanoo, että huippu-urheilu tarkoittaa Euroopassa monessa maassa ensisijaisesti jalkapalloa, ja sillä on iso rooli kansallisesti.

– EU:n nykypolitiikkaohjelmissa huippu-urheilu katsotaan kuitenkin usein puhtaasti kaupalliseksi elinkeinotoiminnaksi, ja siksi se ei ole päässyt Erasmus+Sport-ohjelman suoran rahoituksen piiriin. Toki esimerkiksi urheiluakatemia- sekä muuta kehitystoimintaa on voitu rahoittaa unionista, mutta varsinaiseen huippu-urheiluun sieltä ei satsata.

Heidi Pekkola muistuttaa, että juuri ammattilaisjalkapallo ja siinä esimerkiksi ottelumanipulaatio sekä nuorten urheilijoiden suojelu ovat olleet suuressakin roolissa EU:n liikuntapolitiikan kehityksessä. Myös Erasmus+-rahoituksen teemoista osa on keskeisiä huippu-urheilun kannalta. ♦

Aktiivinen osallistuminen EU-projekteihin on oiva keino oppia muista maista.